

Antikvabetűs feliratok a Magyar Tudományos Akadémia dísztermének Lotz-falképein

Mikó Árpád

A Magyar Tudományos Akadémia alapításának kétszázadik évfordulójára restaurálták az Akadémia palotájának dísztermét.¹ Megtisztították, konzerválták és esztétikailag helyreállították az allegorikus szekkkókat, restaurálták a stukkók festését és aranyozását. A legfeltűnőbb változás az 1954-ben felszerelt csillárok eltávolítása volt. A mennyezet közepére eredetileg a Magyar Királyság címerét festették, ezt most sikerült feltárni és helyreállítani. Ez volt eredetileg is a mennyezetdekoráció hangsúlyos, központi eleme.²

A díszterem valamennyi fala és a mennyezete eredetileg fehérén maradt, de Friedrich August Stüler terve szerint a mennyezet geometriája (stukkókeretekkel) lényegében a mai beosztást mutatta. Az Akadémia többször nekifogott, hogy a termet a magyar irodalom története jeles eseményeinek képeivel ékesíttesse, de ehhez mindig hiányzott a pénz. Több próbálkozás után végül Lotz Károlyt bízták meg a munkával, aki akkor Budapesten már középületek sorában festett nagyméretű falképciklusokat. Együttal felkérték Schickedanz Albertet, hogy készítse el a díszterem mennyezetének és oldalfalainak – az itáliai késő reneszánszt idéző – stukkódekorációját, egységként koncipiálva az allegorikus festményeket és keretezésüket. Schickedanztól a díszterem két festésterve maradt ránk, az egyik a mennyezetre több kompozíciót képzelt el, és a földszinten további képeket; a másikon a mennyezeten csak hármat, de az első emeleten

¹ A szöveg eredetileg előadásként hangzott el 2025. november 7-én a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében, az MTA 200. évfordulójára rendezett előadás-sorozat keretében. Ez itt jelentős mértékben átirít, jegyzetekkel kísért változat.

² Összefoglalóan, röviden: MIKÓ 2025. A falképek és a stukkók restaurálásáról részletesen: VERES, VEREBES 2025. A címer feltárásáról, dokumentációs képekkel kísérve: *Uo.*, 250–251.

és a földszinten is egész képmezőket irányozott elő. Ami végül megvalósult, az utóbbi visszafogott változata lett.³

A mennyezetten az országcímer két oldalára a Költészet és a Tudomány allegorikus alakja került, az ablakok fölé a különböző tudományágakat jelképező nőalakok és kísérő figurák. A két végfalra festette Lotz a fő képeket. Az egyik Szent István királlyal a középpontban a középkort, a másik Mátyás királlyal középtűt a reneszánsz és a barokk kort jelenítette meg. Utóbbit Lotz 1891-ben szignálta, ez a ciklus befejezésének dátuma.

Egy sokalakos történelmi tablót látva mindig izgalmas kérdés, hogy kit ábrázolnak a figurák. Először a kortárs Keleti Gusztáv foglalkozott a szereplőkkel 1888-ban, amikor a nyugati fal hármasképe elkészült.⁴ Ezt követően Divald Kornél nevezett meg – a vázlatok és a kartonok leírása alapján, sajnos másodkézből – sokat a két nagy méretű triptichon alakjai közül.⁵ 1938-ban Ybl Ervin, amikor Lotz monográfiáját – az életmű tételes ismertetésével – publikálta, szintén identifikálta a figurák zömét.⁶ Aki azóta elemezte a képeket, a meghatározásokat általában átvette az elődöktől.⁷ A pontos azonosításokat olykor feliratok teszik lehetővé – ezekkel foglalkozunk most.

Szent István áll középtűt, jobbán Szent Imre térdel, mellette Szent Gellért, akit abban az időben az *Intelmek* szerzőjének tartottak.⁸ A bal oldali kép közepén Könyves Kálmán, a jobb oldali középpontjában pedig az Anjou-uralkodó, Nagy Lajos alakja magasodik. A kép bal oldalán Julianus barát, vele szemben, a kép másik sarkában a krónikaírók, akik mindannyian a szájhagyományra figyelnek, aki beszédesen gesztikuláló aggastyánként megszemélyesítve a lépcsőn hever.

Úgy tűnik fel, hogy nincs – talán nem is volt – leírva a szereplők „kottája”. Vagy eddig nem találtuk meg. Bizonyos figurák és jelenetek azonban egyértelműen azonosíthatók, ha megnézzük a falképen olvasható feliratokat is. Nincs belőlük sok. Ezeket szisztematikusan még nem közölték. Kérdés, hogy feltárásuk hozzájárul-e a kompozíciók pontosabb értelmezéséhez.

A Könyves Kálmán-képen a király egy jókora fóliánsra mutatva akadályozza meg a boszorkánynak tartott nő megégetését. A fóliáns szövege olvashatatlan,

³ Az utóbbi időben legrészletesebben, átfogóan: BOJTOS 2012. Ugyanő elemezte a művészet-történeti kézikönyv 19. századi kötetében a képeket: BOJTOS 2018.

⁴ KELETI 1888.

⁵ DIVALD 1917, 39. Divald Térey Gáborra hivatkozik, de a Téreyről szóló alapos monográfia sem ismer ilyen művet: RADVÁNYI 2006.

⁶ YBL 1938, 245–266.

⁷ Így például: SINKÓ 1995, 177–178, 1.8–9. sz.; GÁBOR 1996, 99–101; KEMÉNY 2010; KEMÉNY 2015, 118–125, 138–139. (72. sz.) (Gellér Katalin). Legújabbán Bojtos Anikó írásai, az adatokat lásd a 3. jegyzetben.

⁸ KELETI 1888, 47.

festői krikszkrakszok jelölik a szöveg képét, de nem indokolatlan, hogy egy törvénykönyvet lássunk benne – bár a korabeli törvénygyűjtemények aligha voltak ekkora méretűek. A nagy nyitott könyvtől balra további könyvek láthatók, s az egyik nyitva is van, és sötét borítótábláján olvasható, kapitálisokkal írva: DE / STRIGIS. A szöveg könnyen befejezhető, mert a király első törvénykönyvének 57. fejezetéből való: „De strigis vero, quae non sunt ne ulla questio fiat...” („A boszorkányokról pedig, mivelhogy nincsenek, semmi emlékezet ne legyen”).⁹ Lotz képén mintegy önállóan „könyvesítve” van a híres passzus, de ennek nincs filológiai jelentősége. A nagy méretű és a sok kisebb könyv együttese viszont Könyves Kálmán király attribútuma, mert feltehetően Lotz kortársai is tudták, hogy a magyar *könyv* szó első datálható előfordulása a király ragadványnevében van, Kézai latin szövegében így, magyarul.¹⁰ Keleti Gusztáv kiemelte, hogy Lotz Kálmán királyt erőteljes férfialaknak ábrázolta, és nem vett tudomást a krónikás hagyomány megörökítette púpos, sánta, szőrös uralkodó ellenszenves képéről.¹¹

A másik szélső képen, amelynek Nagy Lajos király áll a középpontjában, újabb feliratok tűnnek elő. A bal oldalon álló domonkos szerzetest Julianus báráttal azonosították mindig, ami nem nehéz, ha szemügyre vesszük a kezében lévő vaskos könyv nagybetűs feliratát: DE F[AC]TO / MAG[NA]E / HUN[GA]RIAE]. Az idézet megegyezik azzal a szöveggel, amely a falképeket előkészítő bizottság egyik jegyzőkönyvében olvasható (1873. május 21.).¹² A szöveg korrekt – a jóval később készült kritikai kiadás szerinti – címe: *De facto Ungariae Magnae* (Nagy-Magyarország dolgáról), vagyis a Julianus első útjáról készült rövid jelentés, amelyet Riccardus fráter írt; itt ez is önálló könyvvé formálva.¹³ A Julianus mellett álló másik domonkos szerzetes bizonyára Gerhardus; négyen indultak el, de csak kettejük nevét ismerjük.

⁹ BAK, BÓNIS, SWENNEY (ed.), *Decreta Regni*, 1999, 29. (LVII.). A *striga* szó értelmezéséről *Uo.*, 92. 48. j. Az itt idézett magyar fordítás: MÁRKUS (szerk.), *Magyar törvénytár*, 1899, 113. (Nagy Gyula fordítása.)

¹⁰ „*Quinwes enim Kalman est vocatus, cum libros habebat...*” – SZAMOTA, ZOLNAI 1902–1906, 537; BENKŐ (főszerk.), *A magyar nyelv*, 1970, 614; Kézai szövege: SZENTPÉTERY (kiad.), *Scriptores Rerum Hungaricarum*, 1937, I., 182; GOMBOS 1938, III., 2151.

¹¹ KELETI 1888, 47. Kálmán király *Képes Krónika*-beli ábrázolásának értelmezése: MAROSI 1995, 52.

¹² Megegyezik a II. osztály által kiküldött bizottság 1873. május 21-én tartott ülésének jegyzőkönyvében olvasható szöveggel: BOJTOS 2012, 127. A forrás – a jegyzőkönyv – csak azt az egy szöveget hozza: MTA KIK Kézirattár, RAL 500/1888.

¹³ SZENTPÉTERY (kiad.), *Scriptores Rerum Hungaricarum*, 1937, I. 535–542. Magyarul: GYÖRFFY (kiad.), *Napkelet felfedezése*, 1965, 39–44. (Györffy György fordítása)

A kompozíció másik oldalán a krónikaírók láthatók. A vörös ruhás, őszszakállú, mellkeresztet viselő főpap Keleti Gusztáv szerint talán Anonymus.¹⁴ Hozzátehetjük: jobb keze alól egy papírlap kandikál ki, amelyen ez a szöveg olvasható: GES[TA] Hun[garorum], vagyis a Névtelen művének hagyományos címe.¹⁵ Ámde Kézai munkájának is ugyanez a címe. Az ülő figura körül álló négy alak kiléte is bizonytalan. Keleti Gusztáv szerint itt van „Kun László udvari papja” (vagyis Kézai Simon), Spalatói Tamás és „a Márk krónika szerzője” (vagyis Kálti Márk), valamint Thuróczy János. Egyedül Thuróczy világi személy, a többiek mind klerikusok. Az infulát viselő pap a háttérben valószínűleg Tamás spalatói esperes (akit érsekké is választottak), s akinek munkája, a salonai és spalatói főpapok története a magyarországi tatárjárás egyik fontos forrása.¹⁶ A jobboldalt álló alak típusa, ruházata erősen emlékeztet a Képes Krónika írnokfigurájára.¹⁷ Ha a sötét ruhás fiatal klerikus Anonymus, akkor a vörös ruhás figura lehetne Kézai. Mindez azonban egyelőre csak találgatás, bár talán nem haszontalan.

A jobb szélen álló világi öltözetű férfiú kezében rotulus van, amelyen a CHR[onic]ON / UNGARORUM felirat olvasható. Valóban lehetne Thuróczy János, akinek két nyomtatott kiadásban is megjelent műve *Chronica Hungarorum* címen ismeretes. De miért a görögös címadás? Thuróczynak persze mindenképp itt illenék szerepelnie. A már idézett 1873-as jegyzőkönyv pont ezeket a krónikaírókat javasolta, de nem egyetlen csoportban összegyűjtve.¹⁸

Van még egy felirat, még hozzá középpüzt, a Szent István-képen. Igen feltűnő helyen. A képmező alsó sávjában középen széles bronz keresztelődemenccel látható, amelyhez nagy kőtáblát támasztottak. A tábla négyszögű, széle faragott, de sorjázatlan. Átfut rajta egy borostyáninda, és beletakar az első szó végébe. EMLÉKEZ[...] A második szó jól olvasható: RÉGIEKREL. A feloldás eddig egyértelmű volt: „Emlékezzünk régiekről”. Keleti Gusztáv 1888-ban is így idézte: Emlékezzünk régiekről. „A krónikások korának közös jelszava gyanánt” – interpretálta Keleti.¹⁹ Ybl Ervin és nyomában mások is így olvasták. Ez lett az

¹⁴ KELETI 1888, 47. Anonymus azonosításának historiográfiája: CSAPODI 1978.

¹⁵ SZENTPÉTERY (kiad.), *Scriptores Rerum Hungaricarum*, 1937, I. 13–117.

¹⁶ Magyar fordítása (Csonka Ferenc munkája): KATONA (szerk.), *A tatárjárás emlékezete*, 1981, 172–193.

¹⁷ *Képes Krónika*, 1964, I. fol. 2v. S(icut) iniciálé.

¹⁸ A már idézett 1873. május 21-én kelt jegyzőkönyv (MTA KIK Kézirattár, RAL 500/1888) szerint a Könyves Kálmánt bemutató falképen: „II. (...) a nemzeti történet első írója a krónikaírók csoportja: Kézayval s a Névtelen Jegyzővel az élükön: Roger a »Carmen miserabile« szerzője, az ősmagyar szálláshely keresésére kiindult térítők: Julián és társai, a »de facto magnae Hungariae« emlékirat szerzői. Spalatói Tamás is talán.” Kicsivel lejjebb: „III. A vegyesházi királyok korából (...) ...vagy krónikaírók ismét: Márk, Thuróczy sat.”

¹⁹ KELETI 1888, 47.

1867-ben – az Akadémia palotájában – megalapított Magyar Történelmi Társulat jelmondata is. A mottó világos, kicsit közhelyes. De mottó-e egyáltalán? A restaurálás során, a tisztítás után is egyértelmű volt, hogy a szó végén ott áll, kitörülhetetlenül két betű: (régiekr)EL. Valamint (legalább) két pont.

A *lectio difficilior* esetével állunk szemben. A szemünk és értelmünk hajlamos arra, hogy a bizonytalan, a szokatlan olvasat értelmét a banális felé vigyük el. A szöveg azonban idézet (még hozzá *incipit*), miként a többi is a képen. „Emlékezzenk régiekrrel, Az Szythiából kijöttekrrel, Magyaroknak eleikrrel, És azoknak vitézségekrrel. Szythiából kiindulának, Hogy ez földre kijüvének, Iszentil is kiszírttetének, Erdélységben letelepedének.” És így tovább, több mint negyven strófán keresztül, leírva a honfoglalást, a fehér ló mondáját. Csáti Demeter költeménye ez, az *Ének Pannonia megvételeéről*, az első magyar nyelvű történelmi ének.²⁰ Akkor, amidőn Lotz a képet festette, középkorinak tartották. Toldy Ferenc a 14. század végére datálta, és Szilády Áron ezt a verset helyezte a középkori magyar versek korpuszában az első helyre.²¹ Nem sokkal később kiderült, hogy a szöveg nem ennyire régi, most kevéssel Mohács utánra kelteznek. Az idézetben itt kettős csavar van: egyrészt megidézi a honfoglalást, amely a történetet kezdi, másrészt az első magyar nyelvű történelmi énekekre is utal, hisz a koncepció szerint mégiscsak az irodalmi műveken keresztül kellett bemutatni a történelmünket.

Feltehetően az sem véletlen, hogy az idézetet kőlapra vésték. Ekkor már ismert volt ugyanis annak a kőtáblának a története, amelyet Désen őriztek, s amelyen állítólag a hét vezér tanácskozott, mielőtt Szvatopluk ellen indultak volna. A városban az ún. Csonkatornyon pedig olvasható volt egy disztichon, amely 1578-ban ugyanannak az eseménynek állított emléket, amelyet Csáti Demeter éneke is megörökített.²² A Csáti Demeter énekét részletesen elemző Ács Pál derítette ki, hogy a Csonkatorny híres feliratát 1578-ban kőlapra vésték, s hogy ez (jóllehet maga a torony elpusztult) ma is megvan a dési múzeumban.²³

A díszterem keleti falán – vagyis a Szent István-hármasképpel szemben – látható falképhármas a reneszánsz és reformáció korát mutatja be, Mátyás királlyal a középpontban, aki könyvtártermében, a Corvina könyvtárban ül. Ezen

²⁰ MADAS (szerk.), *Szöveggyűjtemény*, 1992, 553–555, 603; STOLL (szerk.), *XVI. századi költőkből*, 1994, 16–20.

²¹ SZILÁDY (kiad.), *Középkori magyar*, 1877, 227–248.

²² A feliratot közölte KŐVÁRI 1866, 314. Kővári külön leírt egy dési, viszontagságos történetű kőlapot, majd külön közölte a Csonkatornyon olvasható feliratot. További irodalom: BALOGH 1985, 241.

²³ A költemény részletes, magisztrális irodalomtörténeti méltatása és historiográfiai elemzése: ÁCS 2024, 51–83.

a szekkón a figurák zöme konkrét történeti személy, sokszor festmények vagy metszetelőképek alapján portretírozva. Talán ezért nincsenek szövegek rajta sehol. Pedig a hármasképen sok könyv is látható, csak éppen nincs rajtuk felirat. A művész viszont itt helyezte el a szignatúráját, a Mátyás-kép bal alsó sarkában: „f. LOTZ K. / 1891”.

A késő középkori és kora újkori alakok arcképeinek előképei (amennyiben van nekik) historiográfiailag jól nyomon követhetők. Így kerülhetett a központi figura, Mátyás király ikonográfiájának akkor közismert darabja, a laxenburgi Mátyás-portré Lotz falképe, s Fraknói Mátyás-könyvének – a millenniumi magyar történet Hunyadi- és Jagelló-kötetének – címlapjával szemben ugyanennek a képnek kisebb kivágata, az Ambrasban őrzött profilkép.²⁴ Valószínűleg nem kell koncepcióváltást keresnünk a feliratok kétségtelen hiánya mögött. A második hármasképnek a szereplői szinte mind azonosítható, valóságos történeti alakok voltak. Sokuknak ismert volt – valóságos vagy fiktív – arcképe is.

Az 1873. május 21-én összeült – a programot nagy vonalakban meghatározó – bizottság elnöke Horváth Mihály, tagjai Ipolyi Arnold, Rómer Flóris és Toldy Ferenc voltak.²⁵ Az 1874. februárjában összehívott újabb bizottság felkért két festőt is, Keleti Gusztávot és Ligeti Antalt, valamint a Magyar Tudományos Akadémia palotáján kezdettől fogva működő építészt, Ybl Miklóst. A kezdetektől a falképek elkészültéig négy bizottság váltotta egymást; a programadó Ipolyi Arnold (1823–1886) meg sem érte a mű elkezdését.²⁶ A bizottság jegyzője már 1874-ben Fraknói Vilmos volt, aki 1879-től 1889-ig az Akadémia főtitkári pozícióját töltötte be, 1889-től 1892-ig másodelnök volt. Neve a ténylegesen csak 1888-ban kezdődő munkák idején szerepelt az iratokon.²⁷ 1890-ben mint másodelnök kezdeményezte a második, Mátyás királyt a középpontba állító hármaskép megfestetését.²⁸ Fraknói a hosszú, változatos történet folyamatos szereplője. Széles látókörű, nagyon művelt történész. Könnyen lehet, hogy őt láthatjuk a szövegek, a konkrét portréikonográfiai instrukciók nagy része mögött.

Mindig érdemes visszamenni a forrásokig. Ha újra kézbe vesszünk egy műtárgyat – bár ebben az esetben ez képzavar –, mindig kiderül valami. Az Aka-

²⁴ BALOGH 1940, I. 494–495, 498.

²⁵ Jó volna tudni azt is, hogy Rómer Flóris neve ezt követően miért hiányzik. Csak 1877-ben lett nagyváradi kanonok, addig Budapesten élt. 1877. augusztus 10-én már Váradról írt Ebenchöch Ferencnek. „Romert sokan, Floriánt csak kevesen ismerik”. RÓMER, EBENCHÖCH 2019, 157–159. (119. sz.)

²⁶ BOJTOS 2012, 125–137.

²⁷ MTA KIK Kézirattár, RAL 500/1888.

²⁸ BOJTOS 2012, 136–137.

démia dísztermének falképciklusa az egyik legtöbbet elemzett magyar történeti allegóriasorozat. Felirataira azonban nem figyelt fel kellőképp a művészettörténet-írás. Pedig lényegesek. Nemcsak azért, mert értelmezik a jeleneteket, azonosíthatóvá tesznek egyes figurákat, hanem azért is, mert filológiai problémákat rejtenek, amelyek feloldása segíthet újabb kulcsot találni az értelmezéshez.

Hivatkozott irodalom

MTA KIK = Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ
Kézirattára

ÁCS 2024 – ÁCS Pál, *Hősök és hősénekek, A magyar hősköltészet Zrínyi előtt*, Bp., HUN-REN BTK TTI, 2024.

BAK, BÓNIS, SWENNEY (ed.), *Decreta Regni, 1999 – Decreta Regni Medievalis Hungariae, The Laws of the Medieval Kingdom of Hungary, Volume I. 1000–1301*, transl. and ed. by János M. Bak, György Bónis, James Ross Sweeney, with an essay on previous ed. by Andor Csizmadia, 2d. rev. ed. in collab. with Leslie S. Domonkos, Charles Schlacks, JR., Idyllwild, California, 1999.

BALOGH 1940 – BALOGH Jolán, *Mátyás király ikonográfiája = Mátyás király, Emlékkönyv születésének ötszázéves fordulójára*, szerk. Lukinich Imre, I–II., Bp., Franklin, 1940, 435–548.

BALOGH 1985 – BALOGH Jolán, *Kolozsvári kőfaragó műhelyek*, Bp., 1985.

BENKŐ (főszerk.), *A magyar nyelv, 1970 – A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára*, 2. köt., főszerk. Benkő Loránd, Bp., Akadémiai, 1970.

BOJTOS 2012 – BOJTOS Anikó, *Lotz Károly seccői a Magyar Tudományos Akadémia nagytermében = Tanulmányok Budapest Múltjából*, 37(2012), 125–160.

BOJTOS 2018 – BOJTOS Anikó, *Lotz Károly falképei a Magyar Tudományos Akadémia dísztermében = A magyar művészet a 19. században, Képzőművészet*, főszerk. Sisa József, szerk. Papp Júlia, Király Erzsébet, Bp., Osiris, MTA BTK, 2018, 520–525.

CSAPODI 1978 – CSAPODI Csaba, *Az Anonymus-kérdés története*, Bp., Magvető, 1978.

DIVALD 1917 – DIVALD Kornél, *A Magyar Tudományos Akadémia palotája és gyűjteményei*, Magyarázó kalauz, Bp., Franklin, ny., 1917.

GÁBOR 1996 – GÁBOR Eszter, *A Magyar Tudományos Akadémia dísztermének mennyezetfestménye, 1886–1888 = Schickedanz Albert (1846–1915), Ezredévi emlékművek múltnak és jövőnek*, szerk. Gábor Eszter, Verő Mária, Bp., Szépművészeti Múzeum, 1996.

- GOMBOS 1938 – GOMBOS F. Albin, *Catalogus fontium historiae Hungaricae*, I–IV. köt., Bp., Acad. Litterarum de Stephani, 1938.
- GYÖRFFY (kiad.), *Napkelet felfedezése*, 1965 – *Napkelet felfedezése, Julianus, Plano Carpini és Rubruk útjelentései*, kiad. Györffy György, Bp., Gondolat, 1965.
- KATONA (szerk.), *A tatárjárás emlékezete*, 1981 – *A tatárjárás emlékezete*, szerk. Katona Tamás, Bp., Magyar Helikon, 1981 (Bibliotheca Historica).
- KELETI 1888 – KELETI Gusztáv, *Az Akadémia nagytermének falképeiről és művészeti díszítéséről = A Magyar Tudományos Akadémia 1888. május 6-án tartott XLVIII-dik közülésének tárgyai*, Bp., MTA Akadémia, 1888, 41–43.
- KEMÉNY 2010 – KEMÉNY Mária, *Díszterem = Épített örökség a magyar tudomány szolgálatában*, szerk. Papp Gábor György, Bp., Veszprém, MTA, M. Képek, 2010, 55–60.
- KEMÉNY 2015 – KEMÉNY Mária, *A Magyar Tudományos Akadémia palotája*, Bp., 2015.
- Képes Krónika*, 1964 – *Képes Krónika, Chronicon Pictum*, hasonmás kiad., I–II. köt., Bp., Magyar Helikon, 1964.
- KÖVÁRI 1866 – KÖVÁRI László, *Erdély építészeti emlékei*, Kolozsvár, Stein, 1866.
- MADAS (szerk.), *Szöveggyűjtemény*, 1992 – *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez, Középkor (1000–1530)*, szerk. Madas Edit, Bp., Tankönyvkiadó, 1992.
- MÁRKUS (szerk.), *Magyar törvénytár*, 1899 – *Magyar törvénytár, 1000–1526. évi törvényczikkek*, szerk. Márkus Dezső, Bp., Franklin-Társulat, Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt., 1899.
- MAROSI 1955 – MAROSI Ernő, *Kép és hasonmás, Művészet és valóság a 14–15. századi Magyarországon*, Bp., Akadémiai, 1995. (Művészettörténeti Füzetek, 23.)
- MIKÓ 2025 – MIKÓ Árpád, *A Magyar Tudományos Akadémia díszterme, A falkép- és stukkódekoráció története = Műemlékvédelem*, 68(2025), 171–187.
- RADVÁNYI 2008 – RADVÁNYI Orsolya, *Térey Gábor (1864–1927), Egy konzervatív újító a Szépművészeti Múzeumban*, Bp., Szépművészeti Múzeum, 2006.
- RÓMER, EBENCHÖCH 2019 – *Rómer Flóris és Ebenchöch Ferenc levelezése, 1845–1888*, kiad. Csécs Teréz, Győr, Szent Mór Bencés Perjelség, 2019.
- SINKÓ 1995 – SINKÓ Katalin, *Lotz Károly: Szent István, Könyves Kálmán és Nagy Lajos kora. Mátyás korabeli humanizmus, a reformáció kora és irodalmunk alakjai a 18. század végéig, Két vázlat az MTA nagytermének freskódíszéhez, 1886, 1891 = Aranyérme, ezüstkoszorúk, Művészkultusz és műpártolás Magyarországon a 19. században*, a katalógus koncepciója Sinkó Katalin, Bp., MNG, 1995.

STOLL (szerk.), *XVI. századi költőkből*, 1994 – *XVI. századi költőkből*, vál., szerk. Stoll Béla, Bp., Unikornis, 1994. (A magyar költészet kincsestára, 20.)

SZAMOTA, ZOLNAI 1902–1906 – SZAMOTA István, ZOLNAI Gyula, *Magyar oklevél-szótár*, Bp., Hornyánszky, 1902–1906.

SZENTPÉTERY (kiad.), *Scriptores Rerum Hungaricarum*, 1937 – *Scriptores Rerum Hungaricarum*, I–II. köt., kiad. Szentpétery Imre, Bp., Academie Liter., 1937.

SZILÁDY (kiad.), *Középkori magyar*, 1877 – *Középkori magyar költői maradványok*, kiad. Szilády Áron, Bp., Akadémia, 1877.

VERES, VEREBES 2025 – VERES András, VEREBES Dóra, *A Magyar Tudományos Akadémia díszterme történeti egységének újjászületése = Műemlékvédelem*, 68(2025), 243–252.

YBL 1938 – YBL Ervin, *Lotz Károly élete és művészete*, Bp., MTA, 1938.

1. kép: Lotz Károly, *Szent István kora*, Falkép a díszterem nyugati falán, 1888

2. kép: Közlap felirattal, A Szent István kora falkép alsó részének részlete, 1888

3. kép: Lotz Károly, Könyves Kálmán kora, Falkép a díszterem nyugati falán, 1888

4. kép: Lotz Károly, Nagy Lajos király kora, Falkép a díszterem nyugati falán, 1888